

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Şairin yozumunda (əslində reallıqdır) uşaqlıq illərinin kəndi ömrün ən kasıb bölgəsidir, "dünyanın ən uzaq yeri kimidi uşaqlıq xatirələrindəki kənd".

Yadıma düşür çətinliyimiz.

Bizi yarıc saxlayan yetimliyimiz.

Bir də anam -

yetimliyindən yetim sahibi olmağı öyrənən anam.

Kəndə növbəti bir gəliş... Artıq bu gecikmiş gəliş zamanı "günəş şəfəqlərin yığtıb gedirdi", deyirdim mən heç vaxt gecikə bilmərdim. Mən kənddə olanda bildim ki,ancaq tay-tuşlarım gedib,gecikən mənəm". Şair gəlişinin səbəbini belə bir deyimlə açıqlayır:

...Bir çox qayğılardan qurtarıb yaxa, Dönüb baxa-baxa,

Mən qəlbi yuxa,

Arzumun dalınca getmişdim bir vaxt,

İndi bu yerləri gəzməyə gəldim,

Bir yuxu görmüşdüm neçə il qabaq,

Gördüyüm yuxunu yozmağa gəldim.

Olub keçənləri xatırlayaraq

Bu qəmli şeiri yazmağa gəldim.

Qarşından qaranlıq gecə gəlirdi,

Bir Allah bilirdi necə gəlirdi...

Klassik poeziyamızda, şifahi söz xəzinəmizdə,lap elə müasir ədəbiyyatımızda bənövşə mövzusunda çoxlu nümunələr mövcuddur. Söylənən hər şeirin öz dadı,öz duzu var. Dədə Qurbanidən sonra bir neçə güclü poetik nümunələrlə qarşılaşmışıq, hətta Ə.Xələflinin "Bənövşə"sini zirvədə görmüşük, beləcə də vəsf etmişik. Bu barədə Ətrafla söhbətləşəndə "Heç bilmədim necə oldu, "Bənövşə"sini oxumağı məsləhət gördü. Oxudum. Ətraf bənövşəyə müraciət fonunda özünün taleyini vərəqləyir, bənövşəyə bağlılığını xəfif bir üsulla belə vurğulayır:

Nərin balam ərşə çəkdi yuxumu,

Kədə, qüssə buraxmadı yaxamı,

Yoxmuş demə,ondan daha yaxımm,

Meylimi mən sənə saldım,bənövşə,

Onun ətrin səndən aldım,bənövşə.

De, hardasan,ay dərdimə qalanım?

Nə haldasan,ay başına dolanıml!

Təsirli lirizmlə yoğrulmuş şeirin hər parçası bir dünyalıq insani yaşayışın döyüntüləri ilə ifadə olunduğundan bu şeirin də bədi sifətlərinin olduqca təsirli olduğunu inamla qeyd etmək bizim üçün xoşdur.

"Yetimliklə ölçülən uşaqlığına,arzularına boyunun çatmadığını", "yox" sözünün kölgəsində gecələdiyini etiraf edən şairin "poetik" məni "Kənd adamı", "Tərsinə hürən it", "O kənd məni gözləyir" və s. şeirlərində kənd həyatının özünəməxsus zərifliklərindən, məhrəm görüntülərin hikmətindən sevgi dolu sözlərlə söhbət açır, kəndi ana qucağı kimi bağrına basaraq onsuz ötən illərindən ağır hekayətlər danışır.

Kənd Ətraf üçün idealizə olunmur, ona idiliya kimi baxmır, lakin ay işığı kimi, su təmizliyi kimi, yerlə göyün məhəbbəti kimi, əzizlərinin ona doğma olan yadigarları kimi, onu özünü tanıdan şəxs kimi sakit, uslubca bəzə təqdim edərək gözümüz önündə insanla torpaq arasındakı ülfətin gözəllikdən boy alan canlı heykəlini, tablosunu yaradır. Maraqlıdır ki, Ətrafın demək olar ki, şeirlərinin çox böyük əksəriyyəti bu cür gözəlliklə, lirik ricətlə, həzin vüsətlə, səmimi və sadəliklə dil açaraq söylənirlər ki, bəs bizdən niyə söz açmadın? Doğurdan da bəzən çətinlik qarşısında qalırısan ki, bunu dedim, o qaldı "dilemmasız üzünə duraraq səni" az qala çıxılmaz vəziyyətə sürükləyir. Qarşısını isə "kim çox olmaqdan qılıbdır çox əzizi xar söz" kəsir, daha bəsdir, füzulluq etmə əmriylə üroyinə hökm edir.

Ətraf Sərrafın məhəbbət şeirləri də

kənd fonunda yazılıb, bununla belə o, bir neçə illərdir ki, şəhərdə yaşadığından unudulmayan sevgi şeirlərindən şəhər ab-havasının qoxusunu duymamaq mümkün deyil. Ətrafın məhəbbət poeziyası özmayasını daxili "məni" deyilən şəxsin təbii yaşantısından, hissiyyat aləmindən, ötən əsrin 80-ci illərinə xas poetik qəhrəmanların sevgi duyğularının boyuna ölçülmüş libas biçimində olduğundan bu aləm sanki, şairin öz dünyasının, öz şəxsi həyatının tərçümən kimi səslənir. Özünü yazan şair obrazı onun məhəbbət lirikasında da aydın şəkildə boy göstərir, özü də

zəmanəyə, dövrə, müasir gəncliyin duyğular aləminə uyğun bir səpgidə təzahür etdiyindən bu hissiyyatlar nə modern düşüncələrin qayəsinə uyğun gəlir, nə də klassik, romantik poeziyamızla uyğunlaşır. Ətrafın məhəbbət şeirlərində Məcnun, Leyli, Əsli, Kərəm, Fərhad, Xosrov, Şirin və s. kimi romantik məhəbbət fədailərinin adlarına qətiyyətlə rast gəlmək olmur. Peyğəmbər Əleyhissalam buyurdu: "Hər kəs öz dövrünə oxşayır. Şairin məhəbbət yaşantılarında öz dövrünün hissiyyatlar aləminə yatımlıdır. Və elə buna görə də Ətraf şeirlərindəki sevgi yaşantıları reallıqla biçimlənmişdir; ayrılıq, həsrət, qəm, qüssə, kədə, vüsal, dəmləri və s. canlıdır, dinamikdir, həyatla həmahəngdir, təbiidir. Bu nöqtəyi nəzərdəndə misralardakı insan qəlbinin döyüntülərini öz qəlbinin döyüntüsü, özünün sevgi dünyasının təkrar canlandırılması kimi qəbul etməli olursan. Ətraf Sərrafın sevgi duyğularının həlimliyi, həyatiliyi, səmimiyyəti, canlılığı məhz bu meyarla ölçülməlidir. Belədə gözümüz önündə kamala çatmış bir sevgi dünyasının şərqləri dil açıb danışır, qəlbimizi rıq-qətə gətirir. Hansı sevnən şəxs beləcə ötməz!?"

"Bir sevgi vardı qəlbimdə, xatirəsi yaddaşımın göynək yeridi. İndi onunla qürrələnmək nə də özünü öymək yeridi. Nə qədər təbii sadəliklə deyilmiş axarlı-baxarlı deyimlər...

Səni söz kimi sevdim.

Söz üçün susayan

ruhuma çilənən söz kimi.

Səni köz kimi sevdim.

Sonuncu ümiddən alışıq ,

ocaqdakı köz kimi.

...Sən nə söz, nə közsən,

nə Ay, nə çaysan.

Sən mənə çox əziz,

ilahi paysan.

Misralardakı duyğular aləminə var-dıqca, sanki, Əli Kərim sevgisinin arılığı, duruluğu müqəddəs bir pay kimi

Ətrafın ruhuna qatılır, şairlər sevgilərində ucalır, qardaşlaşır; biri Əli nəfəsli, biri Ətraf nəfəsli. Ətraf şeirində ilk sevgi insanı qocalıqın uzun gecələrində, səhərlərini yuxu sevgiləri ilə açanda o sevgilərlə qalmağın üçün yataq səni çəkir, sən də yatağı kimi xatırlanır. Və bu sevgi yuxularında bahar tərəvəzli yaşantıya qərç olursan, "qələm qaranquş-qaranquş uçub qonur yuva əlinə", "misra-misra şeirləşir ürəyindən baharın gəlişinə". Bahar gəlişli yuxularla müşayət olunan ilk sevginin söhbəti bəzən bitmək bilmir. "Ən mükəmməl məhəbbət şeiri" nə qədər uzanır, belədə xatirələr dəadamı ovutmur. Bəs bu cür sevgi xatirələrinin məntiqi yekunu necə olur?-"nə uzun çəkirmiş dar ağacı xatirələrdən asılanların edamı?" İlk məhəbbətin ağrıları, ayrılığın odu, yarıqı belə də olur. Bu hisslər həqiqi bir məhəbbətlə sevnələr üçün nə qədər doğma, nə qədər əziz, nə qədər məhrəmdir. Ətraf şeirini oxuculara sevdiren məhz hisslərin təmizliyi, sadəliklə təsviri və təqdimatıdır. Bütün bunlara baxmayaraq, Ətraf Sərrafın sevgi şeiri yenə də bənövşəyə oxşayıb. Özünə oxşarlaşan bu məhəbbət odaları demək olar ki, hamımızın sevgi dünyasını özünə təkrarən yaşadır.

Mənim sevgi şeirim

özümə bənzəyir.

Qafiyəsi ağaran saçlarım kimi

Söz sərrafı

tutur bir-birini.

Uzun yol gəlib

amma gizlədir yorğunluğunu.

Mənim sevgi şeirim

gözlərimə çəkib,

Kədəri dilinə çöküb.

Sevnən qəlbimin səsi.

Məhəbbətimin

sözə dönən qüssəsi.

Üroyimdən süzülən bir çeşmədi -

Suyu dərindən sızıb gəlir

damla-damla.

Mənim sevgi şeirim belədir:

Söhbəti tutmur hər adamla. . .

Ətraf Sərrafın sevgi dünyasını yalnız məhəbbətlə məhdudlaşdırmaq insafsızlıq olardı. Onun sevgi dünyası ənginliyə sığmır, bəşəri xislətə malikdir. Bir çox şeirlərində təbiətə, insana, bunların minbir sehirli aləminə sevgisi həyətəmizdir. O, bir filosof kimi bu sevginin rənglərinə rəng qatır, özü yeni bir aləm yaradır. Budur insan çeşidlərinə onun sevgisi misralarda necə dil açıb insan himnləri yaradır:

Sevdim mən insanları,

Hərəni bir cür sevdim.

Sevdim ağrı, sarını,

Qaranı bir cür sevdim.

Kürəni bir cür sevdim.

Sevdim ucaboylunu,

Törəni bir cür sevdim

Qorxağa haqq vermədim,

Ərəni bir cür sevdim

Hamısı bu dünyaya

Allahın gözəl payı.

Mən də sevdim onları.

Nə xoşbəxt bir bəndəyəm,

Qəlbim sevgiylə dolu,

Qəlbim sevgi sarayı.

Bu sevgi ali, uca,

Bu sevgi çox dərinli.

Ömrüm hər vaxt büründü

Bu sevginin ətrinə.

Sevdim yaranmışları

Yaradandan xətirinə.

Ətraf Sərrafın sevgi aləmində son akkord, yəni mükəmməl sevgi abidəsi, məhəbbət odası övladı haqqında yaz-

dıqlarıdır. Övlad itkisinin bütün dərin, nisgili ağrıları ata-ana olanlara dərindən dərinə məlumdur. Məhzbu cəhətdən ömrünün qızılqul çağında həyatını dəyişən Nərinin balasına həsr etdiyi şeirlər, ümumən, "Nərininamə" epopeyası adlana bilər. Həmin şeirləri ümumbəşəri bir ovqatla təzələmək, işləmək, bəlkə də, daha məzmunlu, daha dəyərli olardı. Bizsə şair qardaşımızın məhəbbət aləminə, onun "Nərininamə"silsiləsindən bir nümunəyə nöqtə qoymaq istəyirik. Özü də odlu, hisslili göz yaşına bənzər nöqtə...

Sən gedəli

kədə buraxmadı yaxamı.

Ünvanı düz yazılmayan məktub kimi

getdiyim yerlərdə

olmadı bir sahib çıxanıml.

Alınmayan salam olub qaldım arada.

Ömrü buraxmaq istədim yarıda.

Olmadı.

Xatirələrin kədərlub çökdü sinəmə.

Sənsizliyi çəkdim sinəmə .

Gəzdim səni el-el, oba-oba,

Şəhər-şəhər, kənd-kənd,

Adını çağırmdım söz-söz,

misra-misra

şeyr-seyr, bənd-bənd.

Hər yerə baxdım -

ev bilmədim, qarı bilmədim.

Hətta səni yuxu-yuxu axtardım

tapa bilmədim.

Övlad itkisinin doğurduğu ağrılara

Ətraf nisgildən necə ağlamayasan.

Sözlər qovrula-qovrula Ətrafa məxsus bir çırpıntı ilə ruhumuzu dağlayır. Bu cür çözümlər, bu cür dözümlər, bu cür gördümlər qəlbi atəslə dolu bir atanın hayqırısından qopub. Bu bütün insanlığa aid qəlb sızılıtlarının şair yozumu kimi hər kəs üçün məhrəm görünür, halbuki, bütün bu hissiyyatlar Ətraf atanın, şair Ətrafın özünəməxsus təbii yaşantılarıdır:

Səni ağlamaq istəyirəm, qızım,

Heç kəsin olmadığı,

Heç kəsin görmədiyi yerdə

Yaz yağışı kimi göz yaş

Yağdırmaq istəyirəm

Sinəmi dağlayan dərdə.

Elə ağlamaq istəyirəm ki,

İllərin ayrılığı, ağırlığı

Canımdan qəlpə-qəlpə

qopub tökülsün.

Elə ağlamaq istəyirəm ki,

Bizi ayıran zaman

hönkürtü səsimin dalğasından

köhnə divar kimi

uçulub tökülsün.

Dağıtmaq istəyirəm

içimdəki bu sükutun

kədərlub istehkamını,

səssizliyi.

Sonuna çıxmaq istəyirəm

sənsizliyin. . .

Ətraf ağrıların, kədərinin bəşəriyyəti, böyüklüyü onların sadəliklə dilə gətirilməsidir. Fikrin sadəliyində böyüklüyü onun təsir gücünün mayasındadır.

İnsan yaşa dolduqca düşüncələri də ağırlaşır, arıqlanır sanballaşır, qocalıq doğru yön aldıqca misraların canına kövrək notlar qatılır, artıq ağarmış saçlar üzə duranda olumla ölüm arasındakı məsafəyə hesabat verməli olur; necə yaşadım, kimin qəlbində sevinc, hörmət kimi tac oldum, edilən səhvlər üzə duranda günahla, xeyirxahlığın çəkisi qapana qoyulur, ailə, övlad, dost-tanış münasibətlərinə son viddə bəzi qatılır, daxili, "məni"lə savaş, mübahisə ara vermir; nə etdim, necə etdim, ədəbiyyat sarayına, söz dünyasına bir kərpic qoya bildimmi?.. və s.

(Əvvəli 7-ci səhifədə)

Şair ovqatıyla belədə yekun hesabat nəticəsi “mən elə yanmağa gəlmişdim, gəlmişdim yanıb gedirəm, dərddən qoparıb yaxamı, qəmə boyanıb gedirəm. Ömür bir qərib yuxudu, yatıb oyanıb gedirəm”, yaxud “mən nə deyim bu yaşa, yaş gəlib keçib başa. Hər işimə qarışır, hər işimə göz qoyur: ”Belə desəm yaxşıdı, elədesəm söz olur”. ”Bu minvalla gedirəm, dünya köçü içində. Ömürdən qalan nə var ölçü-biçi içində. Ömür içi gedirəm hey o başa, bu başa, mən nə deyim bu yaşa”-kimi sonuclanır. Hər poetik deyim sadəliklə, həqiqi gerçəkliklə ifadə olunduğundandır ki, yaşlanmış şairin hər bir sözü, söhbəti ona son pərdə görüşlərinin ərməğanıdır. Bu ərməğandan da qocalmış təfəkkürün giley-güzarı hövsərlənir, ovucda ovulub arıtlanır, ləyaqətlə ömür sürmüş əsl poeziya adamının, nəhayət, həqiqi mənada istedadlı və özlüyündə klassikləşmiş, zəmanəyə, insanlara sözünü deyə bilmiş və bu sözlərlə də yaddaşlara köçmüş pıran şair Ətrafın qranitləşmiş obrazı incə bir yumorla zamanlara boylanır. Baxanda hiss edirəm ki, şair dünyayla barışmadan ayrılmaq istəyir, çünki o, indi ömrün elə vədəsini yaşayır ki, bu yaşantı onu itmiş oyuncağı üçün ağlayan uşağa döndərirdə. Hər gün “sabah alacağıq”deyə ovudurlar bizi; Hər gün aldadırlar, üstümüzə yalanlar yağır... ”

“Dözmək olmur daha!

Bəsdir!

Bu söz-söhbət əbəsdir!

Görüşlər yalandır!

Vədlər saxtadır!

Üzü aşağı çevirib

dolmuş səbr kasamızı

yola çıxmaq vaxtıdı” -

vida nitqini söyləməyə məcbur edir.

Həyat belədir, qardaş. Tanrıyla söhbətləşən şairlər Tanrı qarşısında saf olurlar, olanı Tanrı dəzğahına çatdırırlar. Təbii ki, bizlər də öz payımızı götürürük. Və həqiqi, bənzərsiz bir şair ömrünün, sözünün salamına gəlirik.

Əzizim, bəli, bizim nəsil artıq yoldadır. Bu yolun sonu da, əvvəlidə tanrıya məxsusdur. Son onun əlindədir. Onun ətəyindən yapışmalıyıq, daha heç kimsənin. Qədrimiz, qədərimiz onun əlindədir. Sən sözünlə, əməlinləTanrı ətəyindən yapışanlardansan. Qaldı bu dünyaya...

Dünya duracaq deyil, ey can, səfər eylə,

Uyma onun felinə, ondan həzər eylə! -

ustad belə deyib.

Bu dünya o ustadı bəşəri bir fəlakətlə Tanrı dəzğahına göndərdi. Fəqət bu dünya da onun adını əbədiləşdirdi, adını tarixə yazdı. Və o, böyük ideali, əqidəsi, poeziyası ilə tarixləri qızartdı. Sənsə tarixi utandırانlarınsəfındəsən, Ətraf Sərraf.

Əkbər Əlioğlu
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü